

ЕЛЕНА КАНЕВСКА-НИКОЛОВА НА 60 ГОДИНИ

Завладяващата интелектуална енергия, сърцатост и упоритост, които влага във всичко, което подема, възходящата ѝ научна и административна кариера, нейната неуморна и всеотдайна преподавателска работа, безрезервната ѝ общественополезна дейност в родния ѝ край са несъмнените доказателства, че годините са просто цифри и че не те определят стойността на човешкия живот.

Хронологичните граници – от 1964 г. до 2024 г. – всъщност само ще ни помогнат моментно да заключим в тях един интересен и богат житейски път и едно приносно и голямо по обем научно дело – над 150 монографии, учебници, учебни тетрадки, речници, студии, статии, рецензии и др. научни публикации в български и чуждестранни престижни научни издания. Юбилеят ѝ е и възможност да припомним заслугите на проф. д.ф.н. Елена Каневска-Николова за развитието на българското езиковедие в теоретичен и приложен аспект.

Елена Каневска е родена през 1964 г. в гр. Смолян. През 1987 г. завършва специалността „Българска филология“ в Софийския университет „Св. Климент Охридски“, като получава диплома и за журналист. Работи няколко години като учител по български език в смолянското СОУ „Св. Св. Кирил и Методий“. През 1995 г. спечелва конкурс за асистентско място в тогавашния Педагогически институт „Дичо Петров“, а през 1998 г. защитава дисертация на тема „Съвременната смолянска градска езикова ситуация“ и получава образователната и научна степен *доктор*. От 2002 г. Елена Каневска-Николова е *доцент*, а от 2015 г. – *професор* по съвременен български език във Филиала на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ в гр. Смолян. През 2009 г. защитава втора докторска дисертация и ѝ е присъдена научната степен *доктор на филологическите науки*. В периода 1999–2008 г. е заместник-директор на Филиал – Смолян, от 2012 до 2016 г. е Ръководител катедра „Филологически и педагогически науки“, от 2021 до 2023 г. – Научен секретар на Филиала. От 2023 г. проф. Каневска влага своите усилия, знания и опит за успешния просперитет на Филиала като негов Директор.

Признание за високия ѝ научен авторитет е изборът ѝ за член на Комисията по социолингвистика при Международния славистичен комитет, на УС на Международното социолингвистическо дружество „Акад. Михаил Виденов“, София, и на СУБ – Смолян. За книгата *Говорът на село*

Момчиловци, Смолянско – половин век по-късно е удостоена през 2002 г. от Съюза на учените в България с „Диплом за високи постижения на млад учен в областта на хуманитарните науки“. Два пъти е била носител на Годишните награди на Община Смолян по повод на 24 май.

Още като студентка тя участва в ръководените от проф. Ив. Кочев диалектоложки експедиции. Научните ръководители на Ел. Каневска – проф. Ив. Кочев и акад. М. Виденов – прозорливо забелязват нейния завиден научен потенциал и умело я насочват към терена на диалектологията и социолингвистиката. По-късно интересите ѝ се разширяват и включват неизследвани въпроси от областта на ономастиката, а през последните години – и на етнолингвистиката.

Монографичните трудове на проф. Ел. Каневска разработват на модерно теоретично и методологично равнище непроучени социолингвистични и диалектоложки проблематики и затова представят изключително значим принос в тези научни области. Те се отличават с професионално, многоаспектно интерпретиран богат и автентичен, в повечето случаи лично събран теренен материал, който убедително доказва авторовите хипотези и предлаганите нови решения. Със същата вещина са написани и многобройните ѝ студии и статии, които отговарят на важни въпроси, като напр. излезлите на дневен ред в последно време въпроси за езиковите нагласи към диалектите и диалектизмите. Представяйки отношението към родопските говори и родопизмите, използвани в речта на носители на стандартната норма, въз основа на резултатите от проведеното изследване на 100 души (студенти и висшисти), тя извежда заключения за зависимостта на нагласите на респондентите към ситуативната обусловеност на двата вида изказване от техните социално-демографски и социално-психологически характеристики.

Важно е обстоятелството, че изследователската сфера на проф. Ел. Каневска ѝ е изключително добре позната – родопските градски и селски говори – и тя с вещина борави с данните от тях, което прави изводите ѝ верни и убедителни. През годините тя изгради авторитет на ерудиран специалист по родопските говори и затова е търсен консултант, рецензент и партньор от колегите си диалектолози в Института за български език „Проф. Л. Андрейчин“ при БАН. Авторските и съавторските ѝ трудове, са широко използвани и цитирани от наши и чужди учени, затова и не е нужно тук отново да припомним тяхното съдържание.

Все пак ми се иска да открия теоретичния принос за изясняване на характера, същността и бъдещето на тройното членуване в родопските говори, проектирано върху системата на членуване в цялата българска езикова територия (*Тройното членуване в родопските говори*). Проф. Ел. Каневска аргументирано отхвърля стари постулати и предлага свое,

ново, комплексно обяснение на това оригинално езиково явление, което характеризира неголям брой старинни български говори.

За мен от особена значимост е и монографията *При корена, от извора (антропонимично и лексикално-семантично изследване на говора на село Момчиловци, Смолянско)*, написана с обич и мисъл за хората, свързани с нейния корен – момчиловците. На практика с тази книга Ел. Каневска завършва пълното историческо, диалектоложко, социолингвистично и антропонимично изследване на своето родно място. И нейните земляци трябва да са ѝ благодарни за тази всеотдайност и съпричастност, защото на пръсти се броят селищата у нас, които могат да се похвалят с такива комплексни и всестранни изследвания. Извършеното с професионална вещина ономастично проучване на с. Момчиловци разкрива една богата, добре развита и жива, функционираща пълнокръвно и до днес система на личните, фамилните и родовите имена, прякорите и прозвищата за период от около 220 години. Книгата заключава в страниците си и анализ на лексикалните особености на момчиловския диалект, последван от диференциален речник. Въпреки че на този архаичен говор има посветени две обстойни монографии (на Ст. Кабасанов и на самата Ел. Каневска), за пръв път в книгата богатият лексикален инвентар на този представителен родопски говор се разглежда не само откъм произход, но и от семантично, словообразователно, етимологично и стилистично гледище. Изнасят се многобройните семантични диалектизми, омонимите и синонимите, полисемантичните думи. „Речникът на характерни родопски думи в момчиловския говор“ съдържа лексикален материал, започнат да бъде събиран още през студентските години на Ел. Каневска (1985–1987) и неуморно допълван чак до наши дни. Ако трябва с две думи да дам определение на тази книга на Ел. Каневска, ще кажа, че това е книга за родовата памет, за паметта на езика.

Неизменна част от професионалния път на проф. Ел. Каневска е нейната преподавателска работа и подготовката на просветни кадри за нуждите на Смолянска област. Тя е авторитетен и обичан преподавател по призвание, който се стреми да разширява кръгозора на своите студенти, включвайки ги в различни проекти и теренни експедиции у нас и в чужбина, като им разкрива единството на българския език във всичките му проявления и равнища.

Мисля, че трудно бих могла да намеря по-точни и образни думи от словата на самата проф. Ел. Каневска за книгата ѝ за с. Момчиловци, които всъщност характеризират нейната ценностна система и творческия ѝ избор, затова ще си позволя да ги цитирам: „Книгата е предназначена за всички, които изпитват потребност да се връщат към корена на своя род, на своя език, на своята същност. И да пият от чистия извор на родното слово, устояло през вековете на всички исторически повратности. В богатото

и несъкрушимо Слово на дедите ни се осъществява неспирният стремеж към вечност. И безкористното усилие да дадеш на другите най-хубавото от себе си, радостният дълг да оставиш на бъдещето своя опит, своите упования, своята мъдрост, за да ги предаде то на едно ново поколение.“

Честит юбилей, скъпа Елена! Бъди здрава и щастлива! Желаем ти родопско дълголетие, за да раздаваш още дълги години творческия си заряд!

Prof. Slavka Keremidchieva, PhD
ORCID ID: 0000-0003-0615-6332
Institute for Bulgarian Language
Bulgarian Academy of Sciences
Shipchenski prohod Blvd. 52, block 17
Sofia 1113
e-mail: slavka_ker@abv.bg